

Kannanotto koulu- ja opiskeluterveydenhuollon valinnanvapauteen**Nuorten syrjäytymisriski vaarassa kasvaa**

Sosiaali- ja terveystalvelujen valinnanvapautta selvittäneen työryhmän raportissa (31.5.2016) kunnallinen koulu- ja opiskeluterveydenhuolto määrittellään asiakkaan valinnanvapauden piiriin. Suomen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhdistys Skooppi ry:n hallitus on suorastaan järkyttynyt tällaisesta ehdotuksesta.

Kuka silloin kantaisi kokonaisvastuun koululaisten ja opiskelijoiden terveystalveluista? Kuka huomaisi väliinputoajat tai ne, jotka talveluja tarvitsisivat, mutta eivät niitä osaa haluta? Miten koulu tai sosiaalihuolto hallitsisi tilanteen, jossa koululaisilla ja opiskelijoilla on eri talveluntarjoajia? Kuka olisi asiantuntija yhteisöllisen opiskeluterveyden edistämisestä? Ja kuka olisi ensilinjassa kuulemassa koululaisen tai opiskelijan murheita?

Ehdotuksen mukaan asiakkaan – siis oppilaan ja opiskelijan – on koulu- tai opiskeluterveydenhuollon talveluita saadakseen valittava talveluntuottaja saatuaan sosiaali- ja terveystalvelukeskuksesta lähetteen tai talveluohjauksen. Nykyjärjestelmässä järjestämisvastuussa on oppilaitoksen sijaintikunta. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollolla on vahva ohjaava lainsäädäntö, johon kuuluu talvelydenhuoltolain ja neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asetuksen lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

Kouluterveydenhuoltoon kuuluvat peruskoulujen oppilaat ja opiskeluterveydenhuoltoon lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen opiskelijat.

Suunnitelma tuottaa suorastaan absurdeja skenaarioita. Esimerkiksi koulukiusaamistapauksiin liittyy usein koulupoissaoloja sekä fyysisiä tai psyykkisiä oireiluja, joita tutkitaan ja hoidetaan koulu- tai opiskeluterveydenhuollossa. Apua tarvitsevat sekä kiusatut että kiusaajat. Jo nykyisellään tilanteiden selvittely on monimutkaista, kun kootaan eri osapuolet yhteen. Valinnanvapauden toteutuessa tilanteiden selvittely vaikeutuisi entisestään, kun kullakin osapuolella saattaisi olla eri talveluntarjoaja, jota vielä voisi vaihtaa puolen vuoden välein!

Herää epäily, että työryhmällä ei ole ollut riittävästi tietoa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lainsäädännöstä, toiminnasta ja toimintaympäristöstä. Ehdotuksesta välittyy vanhanaikainen kuva kouluterveydenhuollosta pelkästään yksittäisten oppilaiden fyysisen talvelyden tarkastajina - näön, pituuden ja painon mittauksina - tai rokotusten antamisena. Fyysisen talvelydenhoidon lisäksi nykyaikaiseen koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu psyykkisen ja psykososiaalisen talvelyden edistäminen, varhainen puuttuminen ja hoito sekä yhteisöllinen työote. Tämä edellyttää asiakaslähtöisyyttä, pitkäjänteisyyttä sekä työn verkostomaista luonnetta. Tällaista toimintaa ei katsota mahdolliseksi tuotteistaa lastensuojelussa, miten se onnistuisi koulu- tai opiskeluterveydenhuollossa?

Nuorilla on runsaasti masennus- ja ahdistusoireiluja, päihdekokeiluja, sosiaalisen kommunikaation pulmia, käyttäytymisen, keskittymisen ja tarkkaavuuden ongelmiin liittyviä vaikeuksia. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa nähdään usein tilanteita, joissa perheen omat voimavarat ovat eri syistä heikentyneet. Moni nuori ei edes tunnista avuntarvettaan. Heitä voidaan kuitenkin auttaa hyvin toimivan oppilashuollon, koulun ja perheiden yhteistyöllä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon talvelydenhoitajat ja lääkärit toimivat kiinteänä osana tätä yhteistyötä sekä perustason sosiaali- ja terveystalveluja ja niiden

yhteistyöverkostoja. Työ vaatii oppilaiden, perheiden, luokkien, opettajien ja koulun muiden toimijoiden (erityisopettajat, psykologit, kuraattorit) sekä paikallisten ja alueellisten tuki- ja hoitomahdollisuuksien hyvää tuntemusta.

Vain koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tiivis ja pitkäjänteinen yhteys lasten ja nuorten matalan kynnyksen tukipalveluihin, kasvatusta- ja perheneuvoloihin, mielenterveyden paikallisesti ja alueellisesti rakennettuihin palveluketjuihin ja mm. lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalveluihin, mukaan lukien lastensuojelu antaa edellytykset saada avun ja tuen piiriin juuri niitä lapsia ja nuoria, jotka tukea eniten tarvitsevat. Saumaton yhteistyö on välttämätöntä, kun lasten ja nuorten ongelmiin ja huonovointisuuteen halutaan puuttua varhain, ennen tilanteiden kriisiytymistä. Vielä tärkeämpää se on, jos lapsen tai nuoren tilanne on jo kriisiytynyt.

Vaarana on, että lapset ja nuoret jäävät helposti liian pitkään ilman apua ja tukea, jos koulu- tai opiskeluterveydenhuollon kokonaisvastuu puuttuu ja palvelujen saanti monimutkaistuu. Ajoissa annettu tuki on monin verroin parempi vaihtoehto kuin odottaa, seuraako ongelmista koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyminen tai pahan olon purkautuminen itselle tai ympäristölle vahingollisena käyttäytymisenä.

Työryhmän ehdottamat pirstoutuneet terveyspalvelut heikentäisivät myös ratkaisevasti toisen asteen yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja korkeakoulujen hyvinvointityötä. Jos saman koulun tai oppilaitoksen oppilailla voi olla valittuina useita eri palveluntuottajia, ei lain yhteisöllisten tavoitteiden toteutuminen ole käytännössä mahdollista.

Mielestämme koululla tai oppilaitoksella tulee olla yksi koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palveluntuottaja, joka voi sitoutua lainsäädännön edellyttämään yhteisölliseen ja yksilölliseen, työn jatkuvuuden kannalta järkevään työhön.

Suomen koulu- ja opiskeluterveyden yhdistys Skooppi ry:n hallitus

Kristina Kunttu, LT, dos, nuorisolääketieteen erityispätevyys, Skoopin puheenjohtaja

Merja Saarinen, LL, lastentautien erikoislääkäri, lasten ja nuorten lääkäri

Kaarina Järvenpää, LL, yleislääketiet. el, lastenneuvola- ja kouluterveydenhuoltotyön erityispätevyys

Marke Hietanen-Peltola, LT, yleislääketiet ei, lastenneuvola- ja kouluterveydenhuoltotyön erityispätevyys

Hannele Kallio, LL, yleislääketiet. erikoislääk., lastenneuvola- ja kouluterveydenhuoltotyön erityispätevyys

Annikka Vuorinen, EHL, ylikammaslääkäri

Leena Paaskunta, kouluterveydenhuollon osastonhoitaja

Noora Seilo, LL, opiskeluterveydenhuollon vastaava lääkäri

Anneli Ignatius, LL, neuvola- ja koululääkäri

Tytti Ilkka, LL, yleislääketieteen erikoislääkäri, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkäri

Terhi Laatikainen, LL, työterveys- ja yleislääkäri